

АГРЕСИВНІ МОВЛЕННЄВІ АКТИ В НІМЕЦЬКІЙ МОЛОДІЖНІЙ МОВІ

Оксана Гаврилів

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Січових Стрільців, 19, м. Львів, Україна, 79000
k418zaab@yahoo.de*

Статтю присвячено пейоративам та агресивним мовленнєвим актам у німецькій молодіжній мові. Вона ґрунтується на емпіричному матеріалі, зібраному в рамках науково-комунікативної програми WKP / FWF “Вербальна агресія в школі: причини, функції, превентивні заходи” (14.03.2018–13.09.2019) під час стажування в Інституті германістики Віденського університету. В програмі були задіяні 12 шкіл міста Відень (5 гімназій, 5 середніх шкіл та 2 середні професійно-технічні школи – загалом 27 класів). Загальна чисельність – 655 учнів віком від 11 до 17 років. Виділено причини вживання і функції агресивних мовленнєвих актів та проведено порівняння із функціями вербальної агресії в групі дорослих осіб. Встановлено взаємозв’язки між функціями вербальної агресії і вживанням певних груп пейоративних лексем. Підтверджено гіпотезу про домінування катартичної функції вербальної агресії, розмежовано поняття “вербальна агресія” та “вербальне насильство” і виділено тип “фіктивна вербальна агресія”. Виявлено мовні контакти в молодіжній мові на лексичному та прагматичному рівнях.

Ключові слова: молодіжна мова, вербальна агресія, агресивні мовленнєві акти, пейоративи, лайливі слова, агресивні мовленнєві акти, вербальне насильство, мовні контакти.

Вступ. Дослідження молодіжної мови переживає впродовж останніх трьох десятиріч сплеск у німецькому науковому дискурсі та охоплює різні аспекти: лексикографічний [9; 15], прагматичний [16], аналіз мовних стилів та розмов [21; 28], контрастивний аналіз молодіжної мови, її міжкультурних аспектів [4; 8; 17; 22], дослідження впливу нових медій та комунікації в соціальних мережах [5; 29].

Важлива функція молодіжної мови, як і кожної іншої субкультурної мовної варіативності, – висловлення негативного ставлення до соціально-звичних норм та цінностей. Тому й молодіжна мова володіє багатим репертуаром пейоративних слів та зворотів¹, які є вдячним об’єктом для розважальної літератури та словників, що

¹ Під пейоративами ми розуміємо як окремі слова, так і агресивні мовленнєві акти (термін наш – О. Г.). Агресивні мовленнєві акти ми виділили за аналогією до “експресивних мовленнєвих актів” Серля [31, с. 221], які служать для вираження ставлень та почуттів мовця. Відповідно, за допомогою агресивних мовленнєвих актів мовець виражає свої негативні почуття та ставлення. До найуживаніших агресивних мовленнєвих актів, які реалізуються за допомогою мовно-специфічного матеріалу (лайливих слів, погроз, прокльонів, вульгаризмів) ми зараховуємо, поряд із мовленнєвим актом “лайка”, також “агресивні вигук”, “прокльони”, “погрози” та “агресивні накази”.

не претендують на серйозний лексикографічний рівень, залишаючись, проте, все ще поза увагою лінгвістики. Мовознавці, які займаються вербальною агресією чи / та молодіжною мовою, заторкають у своїх працях цей аспект лише фрагментарно [1; 2; 18]. Тільки поодинокі праці [3; 26] присвячені виключно вербальній формі агресії в молодіжній мові. У наших дослідженнях вербальної агресії ми присвятили окремі праці цьому мовному різновиду, а саме – статевим особливостям вияву вербальної агресії в молодіжній мові на лексичному рівні [10], міжкультурним особливостям та мовним контактам у сфері вербальної агресії [13] та превентивним аспектам [14].

Варто також зазначити, що на противагу Німеччині, в Австрії молодіжна мова належить до невивчених варіативностей і тільки протягом останніх років стала об'єктом дослідження в університеті м. Грац¹. Проте і в цьому проекті емотивний вимір молодіжної мови залишився поза увагою. Тож актуальність дослідження пейоративів та агресивних мовленнєвих актів у молодіжній мові (в німецькій мові загалом, а в її австрійському варіанті – зокрема) очевидна.

Наша гіпотеза полягає в тому, що вживання пейоративів у німецькій молодіжній мові не знаходиться першорядно на площині вербального насильства, а використовується передусім, як і в групі дорослих, з катартичною метою. Відповідно до сформульованої гіпотези, ми поставили перед собою такі завдання: виділити спектр функцій і причини вживання агресивних мовленнєвих актів у молодіжній мові, провести паралелі з функціями у групі дорослих осіб, а також встановити мовні контакти у сфері емотивності як на лексичному, так і передусім на прагмалінгвістичному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Недостатня науково-теоретична база вивчення вербальної агресії пояснюється підходом до дослідження агресивності від самих витоків, коли ельська школа (Долард та ін.) 1939 р. оприлюднила теорію взаємозв'язку фрустрації та агресії, імпульс для виникнення якої дав Зигмунд Фройд. Відтоді агресія часто ставала предметом дослідження в галузі соціальних та психологічних наук, не викликаючи, втім, зацікавлення мовознавців. У відомих працях основоположників теорій агресивності – Бандури, Доларда, Лоренца – вербальній агресії присвячено лише кілька сторінок. Дослідження агресивності в групі дітей, підлітків та молоді також ґрунтуються переважно на фізичній агресії [23; 27; 33]. Натомість вербальна агресія в цій віковій групі дотепер залишається малодослідженою, а поодинокі праці до теми стосуються вузьких аспектів емотивності [17; 19; 26]. Проте саме вербальна агресія відіграє важливу роль у нашому щоденному житті, значно домінуючи над фізичною (за Кінером [18, с. 295] 93% агресії мають вербальну природу). Навіть серед досліджуваної нами вікової групи, яка вважається найагресивнішою (пор. Сельг та ін. [32, с. 108] про те, що агресивна поведінка зростає до 25-річного віку) однозначно переважає вербальна агресія, що засвідчують дані найновіших досліджень: зокрема, Зауер [25] встановила у білатеральному науковому проекті, що агресія серед австрійських і словенських школярів – передусім вербальної форми, а фізична агресія зустрічається рідше і обмежується групою 11–12річних, тоді

¹ Проект Арне Ціглера “Молодіжні мови в Австрії” (2013–2019), в якому досліджувалися граматичні та просодичні особливості розмов австрійських школярів.

як Мрняус¹ говорить про співвідношення 70% на 30 % на користь вербальної агресії серед хорватських школярів.

У наших дослідженнях вербальної агресії ми виходимо з розуміння інструментального характеру мови, яке сягає своїми коріннями Платона, а також виявленого пізніше у відомій знаковій моделі Бюлера, теорії мовленнєвих актів Остіна та Серля, теорії перформативності Батлер: за допомогою мови можна і описати насильство, і чинити його, і загострити (конфліктну) ситуацію, і розрядити її.

Методологія. Емпіричну основу нашого дослідження становить письмове опитування, проведене в рамках науково-комунікативної програми WKP / FWF “Вербальна агресія в школі: причини, функції, превентивні заходи” (14.03.2018–13.09.2019) під час стажування в інституті германістики Віденського університету. В програмі були задіяні 12 шкіл міста Відень (5 гімназій, 5 середніх шкіл та 2 середні професійно-технічні школи – загалом 27 класів). Загальна чисельність – 655 учнів віком від 11 до 17 років.

Для збирання емпіричного матеріалу ми вибрали особливо часто застосовуваний метод емпіричного соціального дослідження – *метод опитування* (у письмовій та усній формах). Позитивний аспект письмового опитування полягає у більшій анонімності порівняно з усним, в униканні можливого “ефекту інтерв’юера”, а також в економії часу, адже, опитуючи письмово цілий клас, ми могли охопити за один раз більше осіб. Використовуваний нами питальник містив два запитання: “Чому я лаюся?” і “Як я лаюся?”. Решту питань – “Що таке насильство?”, “Вербальна агресія і вербальне насильство – одне і те ж?”, “Які висловлювання для мене найбільш образливі?”, “Як я реаую на вербальну агресію?” та “Які реакції сприяють розрядженню, а які – загостренню ситуації?”, “Як виявляти критику, негативні емоції, не вдаючись до мовного насильства?” – було поставлено в усній формі й обговорено в рамках особистих зустрічей авторки статті зі школярами, які мали форму двогодинних семінарів і проходили двічі з інтервалом у кілька тижнів.

Додаткові методи збирання емпіричного матеріалу – *Citizen Science* та *метод спостереження*. При застосуванні методу спостереження під час відвідування шкіл ми відмовилися від відео- та аудіозаписів з етичних міркувань і обмежилися нотатками рамкових умов конкретних ситуацій, які спостерігали. Завдяки застосуванню методу *Citizen Science* учні виступали в проекті не об’єктом спостереження, а активними учасниками дослідницького процесу: вони самостійно збирали матеріал за допомогою усного і письмового опитування із тими ж питаннями, які використовувала в дослідженні й авторка (“Чому я лаюся?”, “Як я лаюся?”) та класифікували емпіричні дані (керуючись частотністю наведених причин лайки та лексичного матеріалу). Дослідження вербальної агресії учнями створює дистанцію до цього все ще табуованого феномену, сприяє його кращому розумінню, виконує превентивну функцію, спонукаючи через саморефлексію до мовних змін на користь ненасильної комунікації і випрацювання деескалаційних реакцій на вербальну агресію, а тому є першим кроком на шляху

¹ Результати були представлені у доповіді на міжнародному германістичному симпозиумі “Мова і насильство” 30 жовтня 2015 р. в університеті м. Рієка (Хорватія).

до зниження вербального насильства. Те саме можемо сказати і про детабуїзацію теми, адже частотність вживання пейоративів перебуває у прямому зв'язку з їхньою табуйованістю – яскравим прикладом цього є Росія з її традиційними табу і заборонами на пейоративи і з відповідним багатим та вульгарним пейоративним словниковим складом та навіть окремим мовним різновидом (матом), який базується виключно на пейоративній лексиці.

Зібраний і опрацьований за допомогою програми Microsoft Excel емпіричний матеріал створив основу для подальшого дослідження, в якому застосовувалися методи *прагмалінгвістичного* та *контекстуального* аналізів. Контекст ми розуміємо і у вузькому значенні (мовне оточення знаків, наприклад, сполучення з означеннями, з іншими пейоративними чи нейтральними лексемами), і в широкому – як контекст комунікативної ситуації. Позалінгвальний контекст – це умови, в яких відбувається мовленнєвий акт: стосунки між комунікантами, їхні обопільні знання про системи цінностей, особливості сприйняття та реакцій, спільний досвід. Ситуативний контекст відіграє важливу роль для диференціації вербальної агресії та вербального насильства.

При прагмалінгвістичному аналізі основний акцент ми зробили на такі аспекти: стосунки між комунікантами, комунікативні інтенції, які лежать в основі мовленнєвих актів та перлокутивні ефекти, які вони викликають. Отже, було досліджено емотивні аспекти реляцій “знаки – користувачі знаків”, оскільки емоції можуть виражатися за допомогою знаків, а знаки можуть викликати емоції і впливати на мовну і парамовну поведінку. В прагмалінгвістиці сприйняттю мовленнєвих актів приділяють мало уваги, а їхнє дослідження відбувається переважно з перспективи мовця. Проте перспектива адресата – його сприйняття і реакції (у нашому випадку – стосовно вербальної агресії) – чинять вирішальний вплив на розвиток конфліктної ситуації, відкриваючи можливості і для загострення, і для деескалації. Тому прагмалінгвістичний аналіз у нашому дослідженні охоплює аналіз ілокуцій і перлокуцій. Дослідження перлокуцій уникали й самі теоретики мовленнєвих актів, такі, як Остін, Серль чи Вундерліх (у німецькомовному науковому дискурсі), оскільки вплив мовленнєвого акту на адресата ближчий до загальної теорії дії та психології. Проаналізувавши ілокутивні і перлокутивні акти, ми змогли не тільки комплексно осягнути феномен вербальної агресії, але й виділити її інтерактивний аспект.

Результати дослідження. Характерно, що дотепер немає консенсусу щодо дефініції агресії; вчені однак лише щодо руйнівного компоненту, що й пояснює те, чому поняття “вербальна агресія” і “вербальне насильство” вживаються синонімічно. Визначення через інтенцію образи, приниження, перемоги над адресатом зустрічаємо і в дефініціях вербальної агресії: “Лайка реалізовує намір мовця, спрямований на образу адресата” [30, с. 260]. На противагу цьому підходу, результати наших досліджень [11; 12] показують, що вербальна агресія – комплексний феномен, в основі якого можуть лежати різні інтенції, а намір образити відіграє несуттєву роль (див. табл. 1). Отже, підтверджується наша гіпотеза про те, що вербальна агресія скерована передусім на звільнення від негативних емоцій, а не на образу адресата.

Таблиця 1

Функції вербальної агресії¹

Звільнення від негативних емоцій	Образа	Жартівливе вживання
73%	11%	16%

При жартівливому, пестливому, лаудативному вживанні агресивних мовленнєвих актів (у колі друзів, знайомих і колег, до дітей, у спілкуванні закоханих) маємо справу з *фіктивною вербальною агресією*: локуція і пропозиція збігаються зі справжньою вербальною агресією, чого не можемо сказати про ілокуцію і перлокуцію. Така невідповідність між формою (сказане) і змістом (задумане) зумовлена домінуванням прагматичної функції над функцією повідомлення.

Далі представимо результати дослідження причин і функцій вживання пейоративів серед віденських школярів. Функціональний спектр вербальної агресії у молодіжній мові розширюється завдяки типовим саме для цієї вікової групи функціям (наприклад, провокація (дорослих), самопрезентація чи демонстрація приналежності до групи). Як і в групі дорослих, у школярів домінує *катартична функція* (функція звільнення від негативних емоцій): *Ich schimpfe um Wut los zu werden; um mich zu beruhigen*².

Між найважливіших причин, які спричиняють катартичну лайку, називають провокативну, егоїстичну поведінку, нечесне ставлення (*Wenn mich jemand nervt / provoziert; wenn er / sie sich egoistisch / rücksichtslos verhält*), а також невдачу і незадоволення мовця з будь-якої іншої причини (*Wenn ich etwas falsch mache; wenn mir etwas nicht gefällt; wenn ich mit der Note, dem Aussehen usw. nicht zufrieden bin*).

І дорослі, і діти часто вдаються до агресивних мовленнєвих актів, щоб висловити незадоволення ситуацією, чиеюсь поведінкою і таким чином спонукати цю особу до зміни. В цьому контексті звернемо увагу на важливу роль, яку відіграє поведінка дорослих, адже вона береться дітьми за модель для наслідування. Тому важливо не тільки пояснювати дітям, але й показувати на власному прикладі, що природно переживати негативні емоції, бути роззіленим через чиесь нечесне ставлення чи егоїстичну поведінку, але ці емоції не тільки можливо висловити конструктивно, але й завдяки цьому способу швидше досягнути мети. Теорія ненасильницької комунікації Розенберга також передбачає не витіснення негативних емоцій, а їхнє прийнятне висловлення.

У табл. 2 представлено причини і функції вживання агресивних мовленнєвих актів школярами (перераховування наводяться відповідно до частотності згадувань).

¹ Емпірична база: усні частково стандартизовані опитування 36 осіб (віком від 18 до 90 років, різного освітнього рівня, в однаковій кількості представлені чоловіками і жінками), проведені протягом 2013–2016 років у м. Відень. Опитуваних попросили представити три найважливіші функції, які для них виконує вербальна агресія таким чином, щоб у сумі вийшло 100 %.

² Тут і далі приклади наведено в оригіналі, без виправлень можливих орфографічних та граматичних помилок.

Таблиця 2

Агресивні мовленнєві акти в молодіжній мові: причини і функції

Причини	Функції
Незадоволення собою та оточенням	Катартична функція
Нудьга	Провокативна функція
Вияв дружніх стосунків, похвали	Пестлива/лаудативна функція
Жартівливе вживання: <i>Wir schimpfen weil es lustig ist!</i> <i>Um andere zum Lachen zu bringen.</i>	Карнавальна функція
Як відповідь на лайку: <i>Weil ich mich mit Wort verteidige.</i> <i>Weil ich zeigen will, dass ich auch stark bin und nicht einfach ein kleines Mädchen und ich will mich auch beschützen.</i> <i>Weil ich mich beschützen will.</i>	Захисна функція
За звичкою, щоб заповнити паузи в мовленні: <i>Weil es uns einfach herausrutscht!</i>	Експлетивна функція
Щоб продемонструвати власну мовну креативність і “крутість”	Функція самопрезентації
Щоб продемонструвати належність до групи, в якій прийнято вживати пейоративи	Корпоративна функція
Щоб вступити в контакт / познайомитися	Контактна функція
Як вияв здивування чи щоб підсилити висловлення (наприклад, вимогу): <i>Damit die Person weiß, dass es mir ernst ist.</i>	Експресивна функція
<i>Damit i niemand in die Gosch'n hauen muss.</i> <i>Ich schimpfe nur, wenn ein anderer mich beleidigt und ich nicht mit Schlagen, sondern wörtlich.</i>	Замінна функція (функція заміни фізичної агресії)

Функція заміни фізичної агресії, безсумнівно, одна із найважливіших суспільно-релевантних функцій цього мовного феномена, проте спостерігаємо й діаметрально протилежну функцію – провокації до фізичної агресії, яка характерна саме для досліджуваної нами вікової групи і яскраво свідчить про функціональну полярність (термін наш – [11]) вербальної агресії.

Серед функцій вербальної агресії доцільно розрізняти між свідомими та несвідомими функціями: зокрема, провокативна характерна для учнів початкової школи, проте діти цього віку її ще не усвідомлюють. Натомість 11–14-річні вже не тільки усвідомлюють провокативну функцію вербальної агресії, але й саму причину – нудьгу. Усвідомлення причин і функцій вербальної агресії – передумова до роздумів про можливість запобігання вживань агресивних мовленнєвих актів і зміни вербальної

та паравербальної поведінки. На цьому етапі яскраво виявляється роль науково-дидактичної комунікації як місточка до ненасильницької комунікації.

Інші несвідомі чи напівсвідомі функції вживання агресивних мовленнєвих актів у мові учнів такі:

- перевірка стійкості нових учнів;
- привернення уваги;
- подолання страху через знецінення реальності.

Як бачимо, вживання агресивних мовленнєвих актів виконує широкий спектр функцій (Жельвіс, приміром, вдається до надмірної, на нашу думку, диференціації і виділяє 26 функцій [1, с. 99–118]), багато з яких ми можемо вважати продуктивними¹, хоча дотепер їм присвячувалося мало уваги у мовознавстві. Проте у психології, психіатрії, психоаналізі та гештальттерапії ще від 60-х років минулого століття вербальна агресія трактується як продуктивний феномен: зокрема, Бах і Гольдберг розуміють агресію в широкому значенні як “кожну поведінку, яка відрізняється від пасивності” [6, с. 14] і говорять про “продуктивну агресію” [6, с. 20].

Деякі функції вживання пейоративів – наслідок мовних контактів, які найкраще спостерігаємо саме на прикладі молодіжної мови, як завдяки її відкритості та динамічності, так і мультикультурності та мультимовності шкіл та інших молодіжних середовищ у німецькомовному просторі. Наприклад, *Oida* (*Alter / старий*), що стало “молодіжним словом 2018 р.” (Salzburger Nachrichten, 2018, 74. JG, N 283, S. 7), яке первинно в австрійському мовному варіанті означає “старий” і використовується як звертання в хлопчачих і чоловічих групах, розширило під впливом контактів з іншими мовами (англійською, слов’янськими) свій функціональний спектр і вживається експлетивно, для заповнення пауз, виконуючи функцію, яка ще десятиліття тому була невластива німецьким пейоративам.

Ще одна практика вживання агресивних мовленнєвих актів, яка є наслідком мовних контактів і яку спостерігаємо виключно в молодіжній мові і тільки у хлопчачих колах – “ритуальні облаювання”. Це образливі висловлювання на адресу членів сім’ї, переважно матері, рідше – сестри, які порушують неприйнятні німецькомовним культурам табу на недоторканність сімейної сфери. Функції ритуальної лайки – утвердження в групі через демонстрацію своєї мовної креативності, розважання публіки, звільнення від агресії в ігровій формі.

Найважливіша умова для успішності ритуальної лайки (коли адресат не почувається ображеним) – її фікційність [20, с. 282], коли кожен комунікант знає, що пропозиція не відповідіє дійсності. З цієї причини в ритуальній лайці зустрічаємо найнеймовірніші і найабсурдніші твердження:

Deine Mutter ist so fett, wenn sie hochspringt, bleibt sie in der Luft kleben.

Deine Mutter ist deine Schwester / ein Mann.

Ich habe deine Mutter letzte Nacht im Puff gebumst.

Deine Mutter ist so dumm, wenn es an der Tür läutet, dann bellt sie.

¹ Продуктивний аспект агресивності закладений у слові етимологічно: лат. “aggressio” від “gressio” (крокувати, крок) означає як вороже, так і нейтральне наближення.

Із функціями агресивних мовленнєвих актів пов'язане і вживання певних груп пейоративних лексем. Приміром, бажання самореалізації, прагнення до оригінальності і креативності виявляється у продуктивності індивідуальних (чи групових) пейоративів, вживання яких часто обмежене одним класом чи ще вужчою групою: *Affenimperator*, *Futkanister*, *Frisör* (на позначення гомосексуаліста за аналогією до гомосексуального перукаря в молодіжному серіалі), *Masturbationskünstler*, *Steckdosensbefruchter*, *Mösefurz*, *Muschikopf*, *Bumsmaschine*. Таке явище “лінгвокреативності” Л. Ставицька спостерігає і серед українських школярів [2, с. 57].

За допомогою вживання нетипових для німецької мови пейоративів із сексуальної сфери (кількість яких у молодіжній мові значно вища, ніж у групі дорослих) підлітки звільняються від притаманних цьому віку страхів і невпевненості, пов'язаних із власною сексуальністю: *Arschficker*, *Beid'l*, *Hure*, *Hurenkind*, *Fut*, *Fotze*, *Homo*, *Homofürst*, *Nutte*, *Scheiß-Peder*, *Schnacksla*, *Schwuchtel*, *Schwulenbacke*, *Spermatrinker*, *Wichser*, *Woama*, *Fick dich!* та ін. [10, с. 128].

Варто наголосити, що розмаїття пейоративів у молодіжній мові не корелює з вербальним насильством, адже агресивні мовленнєві акти, як наочно демонструє табл. 2, часто використовуються при “фіктивній вербальній агресії”, в основі якої не лежать образливі інтенції і яка виступає якщо не нормою, то принаймні природньою формою комунікації в групах дітей та підлітків. Пейоративи у молодіжній мові належать до основного словникового запасу і вживаються у нейтральних або емоційно слабко заряджених ситуаціях для підсилення їхньої комічності, серйозності, безсенсовності, трагічності, як вульгаризмів на позначення процесів (*scheißen*), частин тіла (*Arsch*), для експресивного зображення ситуації чи стану речей (*Er / sie hat die Prüfung verkackt*; *Das ist so behindert!*), для висловлення здивування (*Bist du deppert!*) тощо і є, таким чином, “звичним комунікативним кодом” [2, с. 57] у групі дітей та підлітків.

Одночасно вербальне насильство може реалізовуватися і за допомогою нейтральних мовних засобів, які стають пейоративами лише в контексті. Зокрема, порівняння результатів опитувань учнів віденських шкіл у 2006–2008 та 2013–2015 роках показують суттєве зниження вживання етнічних пейоративів на кшталт *Nigger*, *Kanack*, *Piefke*, *Polacke*, *Tschusch* та ін. З одного боку, це може бути виявом успішної сенсibiлізації учнів, з іншого ж доцільно дослідити, чи етнічне насильство не набрало нових форм, які реалізуються не експліцитно за допомогою пейоративів, а з використанням неспецифічних мовних засобів (*Du gehörst nicht hierher / Tu сюди не належиш*; *Du bist ja nicht von hier / Tu взагалі нетутешній / нетутешня!*). До вербального насильства ми зараховуємо також і мовне ігнорування.

Виділені функції агресивних мовленнєвих актів вказують на дві можливості їхнього вживання – спрямованість на насильство (образа, приниження, дискримінація адресата) і ненасильницьке використання (жартівливе, пестливе чи для похвали в колі друзів, для звільнення від негативних емоцій, підсилення сказаного, за звичкою тощо). Це дає підстави для розмежування вербальної агресії та вербального насильства і виокремлення останнього як окремої самостійної форми насильства.

Висновки. Результати проведеного нами дослідження показують, що вербальна агресія – комплексний мовленнєвий феномен, в основі якого може лежати низка

інтенцій. Виявлені особливості вживання пейоративів та агресивних мовленнєвих актів у німецькій молодіжній мові, які в окремих випадках відрізняються від тих, які спостерігаємо в групі дорослих осіб, такі:

1) агресивні мовленнєві акти в німецькій молодіжній мові можуть вживатися і з насильницькою метою (приниження, образа, дискримінація адресата), і виконувати інші функції, деякі з яких можна трактувати як позитивні (замінна, катартична, корпоративна, контактна функції);

2) підтверджено гіпотезу про домінування катартичної функції вербальних агресивних актів у молодіжній мові;

3) деякі функції вербальної агресії характерні саме для молодіжної мови (провокативна функція, функція самопрезентації і демонстрації приналежності до групи);

4) низка функцій (корпоративна, контактна, карнавальна) дають підстави для виділення “фіктивної вербальної агресії”;

5) існує зв’язок між функціями вербальної агресії і вживанням певних груп пейоративів;

6) на вияв і сприйняття вербальної агресії, а також на реакції на неї, чинять вплив індивідуальний, ситуативний та культурний фактори;

7) мовним контактам у молодіжній німецькій мові сприяє відкритість та динамічність цієї мовної варіативності, та, передусім, мовно-культурна розмаїтість шкіл та інших молодіжних середовищ у німецькомовному просторі.

Прикладне значення нашого дослідження полягає в можливості використання його результатів як теоретичного підґрунтя для превентивних програм, курсів підвищення кваліфікації вчителів та шкільних психологів, круглих столів, а також для конкретних заходів на тему ненасильницької комунікації – семінарів і тренінгів (як для учнів, так і для вчителів і шкільних психологів). Перспективними темами з огляду на мультикультурний контекст шкіл в німецькомовному просторі вважаємо міжкультурні особливості вияву і сприйняття вербальної агресії та мовні контакти в царині емотивності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Жельвис В. И. Поле брани: сквернословие как социальная проблема в языках и культурах мира: моногр. Москва : Ладомир, 1997.
2. Ставицька Л. Українська мова без табу. *Словник нецензурної лексики та її відповідників (обсценізми, евфемізми, сексуалізми)*. / уряд. Л. Ставицька. Київ : Критика, 2008.
3. Щербинина Ю. В. Вербальная агрессия : монографія. Москва : Комкнига, 2006.
4. Androutsopoulos J., Scholz A. Jugendsprache – langue des jeunes – youth language. F. a. M. u. a. : Peter Lang, 1998.
5. Androutsopoulos J. Mehrsprachigkeit im deutschen Internet. *Von “hd1” bis “cul8r”. Sprache und Kommunikation in den neuen Medien* / hrsg. von P. Schlobinski. Mannheim: Dudenverlag, 2006. S. 172–196.
6. Bach G. R., Goldberg H. Keine Angst vor Aggression. F. a. M.: Fischer, 1981.
7. Butler J. Haß spricht. Zur Politik des Performativen . F. a. M. : Suhrkamp, 2006.

8. Dürscheid Ch., Spitzmüller J. Perspektiven der Jugendsprachforschung. F. a. M. : Peter Lang, 2006.
9. Ehmann H. Endgeil. Das voll korrekte Lexikon der Jugendsprache. München : C. H. Beck, 2005.
10. Havryliv O. Einige Besonderheiten des verbalen aggressiven Verhaltens von Jugendlichen. *Kodikas / Code Ars Semeiotica. An International Journal of Semiotics*. 2011. 34, 1–2. Tübingen : Gunter Narr. S. 119–143.
11. Havryliv O. Verbale Aggression: das Spektrum der Funktionen. *Linguistik Online Sprache und Gewalt/Language and Violence*. 2017. 3, Band 82. S. 27–48. URL: <https://bop.unibe.ch/linguistik-online>.
12. Havryliv O. Verbale Aggression. Formen und Funktionen am Beispiel des Wienerischen. F. a. M. : Peter Lang, 2009.
13. Havryliv O. Verbale Aggression im Handlungsfeld Schule. *Foreign Languages in Changing Times X 2019*. Bratislava : EKONOM (im Druck).
14. Havryliv O. Wissenschaftskommunikation als Brücke zur Gewaltprävention. *Didaktische Strategien im Fremdsprachenunterricht* / hrsg. von K. Seresova. Hamburg : Kovač, 2018. S. 33–44.
15. Heinemann M. Kleines Wörterbuch der Jugendsprache. Leipzig : Bibliographisches Institut, 1989.
16. Henne H. Jugend und ihre Sprache. Berlin/New York : De Gruyter, 1986.
17. Hornscheidt A. L., Jana I., Acke H. Schimpfwörter – Beschimpfungen – Pejorierungen. Wie in Sprache Identitäten verhandelt werden. F. a. M.: Brandes & Apsel, 2011.
18. Kiener F. Das Wort als Waffe. Zur Psychologie der verbalen Aggression. Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 1983.
19. Kluge N., Frömel K. Jugendliche Sexualsprache – eine gesellschaftliche Provokation. Landau : Knecht, 1996.
20. Labov W. Regeln für rituelle Beschimpfungen. *Sprache im sozialen Kontext* / hrsg. von N. Dittmann, B.-O. Rieck. Königstein/Ts. : Athenäum, 1980. S. 251–286.
21. Neuland E. Jugendsprache: eine Einführung . Tübingen : Francke, 2008.
22. Neuland E. Jugendsprache: mehrsprachig – kontrastiv – interkulturell. F. a. M.: Peter Lang, 2007.
23. Olweus D. Gewalt in der Schule. Bern : Huber, 2006.
24. Rosenberg M. Gewaltfreie Kommunikation. Paderborn : Junfermann, 2005.
25. Sauer B. Schule: Interethnische Gewalt oder friedliches “Multikulti”? *Forschungsnewsletter der Universität Wien Jänner/Februar*. 2013. 16.01. URL: <https://medienportal.univie.ac.at/uniview/forschung/detailansicht/artikel/schule-interethnische-gewalt-oder-friedliches-multikulti/>.
26. Schad U. Verbale Gewalt bei Jugendlichen. Weinheim : Juventa, 1996.
27. Schindler S. Aggressionshandlungen Jugendlicher. Wien : Österreichischer Bundesverlag für Unterricht, Wissenschaft und Kunst, 1969.
28. Schlobinski P., Kohl G., Ludewigt I. Jugendsprache. Fiktion und Wirklichkeit. Opladen : Verlag für Sozialwissenschaften, 1983.
29. Schlobinski P. Von “hdl” bis “cul8r”. Sprache und Kommunikation in den neuen Medien. – Mannheim : Dudenverlag, 2006.
30. Schumann H. B. Sprecherabsicht: Beschimpfung. *ZPSK*. 1990. 43. S. 259–281.
31. Searle J. R. Intentionalität. Eine Abhandlung zur Philosophie des Geistes. F. a. M.: Suhrkamp Verlag, 1991.
32. Selg H., Mees U., Berg D. Psychologie der Aggressivität. Göttingen: Hogrefe Verlag für Psychologie, 1997.

33. Wegracht E. Aggression und Gewalt von und an Jugendlichen in Schule und Familie als Folge inadäquater Kommunikation. Universität Wien: Dissertation, 1975.

REFERENCES

1. Shtsherbinina Y. V. Verbalnaya agressiya [Verbal Aggression]. Moskva : Komkniga, 2006.
2. Stavytska L. Ukrayins'ka mova bez tabu [Language without Taboo]. *Slovyk netsenzurnoyi leksyky ta yiyi vidpovidnykiv (obstsenizmy, evfemizmy, seksualizmy)* [Dictionary of Swear Words and their Correspondences]. Kyiv : Krytyka, 2008.
3. Zhelvys V. Y. Pole brani: skverno sloviye kak sotsyalnaya problema v yazykakh i kulturakh mira [Scoldfield. Foul Language as a Social Problem in the Languages and Cultures of the World]. Moskva : Ladomir, 1997.
4. Androutsopoulos J., Scholz A. Jugendsp-rache – langue des jeunes – youth language. F. a. M. u. a. : Peter Lang, 1998.
5. Androutsopoulos J. Mehrsprachigkeit im deutschen Internet. *Von "hdl" bis "cul8r". Sprache und Kommunikation in den neuen Medien* / hrsg. von P. Schlobinski. Mannheim: Dudenverlag, 2006. S. 172–196.
6. Bach G. R., Goldberg H. Keine Angst vor Aggression. F. a. M.: Fischer, 1981.
7. Butler J. Haß spricht. Zur Politik des Performativen . F. a. M. : Suhrkamp, 2006.
8. Dürscheid Ch., Spitzmüller J. Perspektiven der Jugendsprachforschung. F. a. M. : Peter Lang, 2006.
9. Ehmann H. Endgeil. Das voll korrekte Lexikon der Jugendsprache. München : C. H. Beck, 2005.
10. Havryliv O. Einige Besonderheiten des verbalen aggressiven Verhaltens von Jugendlichen. *Kodikas / Code Ars Semeiotica. An International Journal of Semiotics*. 2011. 34, 1–2. Tübingen : Gunter Narr. S. 119–143.
11. Havryliv O. Verbale Aggression: das Spektrum der Funktionen. *Linguistik Online Sprache und Gewalt/Language and Violence*. 2017. 3, Band 82. S. 27–48. URL: <https://bop.unibe.ch/linguistik-online>.
12. Havryliv O. Verbale Aggression. Formen und Funktionen am Beispiel des Wienerischen. F. a. M. : Peter Lang, 2009.
13. Havryliv O. Verbale Aggression im Handlungsfeld Schule. *Foreign Languages in Changing Times X 2019*. Bratislava : EKONÓM (im Druck).
14. Havryliv O. Wissenschaftskommunikation als Brücke zur Gewaltprävention. *Didaktische Strategien im Fremdsprachenunterricht* / hrsg. von K. Seresova. Hamburg : Kovač, 2018. S. 33–44.
15. Heinemann M. Kleines Wörterbuch der Jugendsprache. Leipzig : Bibliographisches Institut, 1989.
16. Henne H. Jugend und ihre Sprache. Berlin/New York : De Gruyter, 1986.
17. Hornscheidt A. L., Jana I., Acke H. Schimpfwörter – Beschimpfungen – Pejorierungen. Wie in Sprache Identitäten verhandelt werden. F. a. M.: Brandes & Apsel, 2011.
18. Kiener F. Das Wort als Waffe. Zur Psychologie der verbalen Aggression. Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 1983.
19. Kluge N., Frömel K. Jugendliche Sexualsprache – eine gesellschaftliche Provokation. Landau : Knecht, 1996.
20. Labov W. Regeln für rituelle Beschimpfungen. *Sprache im sozialen Kontext* / hrsg. von N. Dittmann, B.-O. Rieck. Königstein / Ts. : Athenäum, 1980. S. 251–286.
21. Neuland E. Jugendsprache: eine Einführung. Tübingen : Francke, 2008.

22. Neuland E. Jugendsprache: mehrsprachig – kontrastiv – interkulturell. F. a. M.: Peter Lang, 2007.
23. Olweus D. Gewalt in der Schule. Bern : Huber, 2006.
24. Rosenberg M. Gewaltfreie Kommunikation. Paderborn : Junfermann, 2005.
25. Sauer B. Schule: Interethnische Gewalt oder friedliches “Multikulti”? *Forschungsnewsletter der Universität Wien Jänner/Februar*. 2013. 16.01. URL: <https://medienportal.univie.ac.at/uniview/forschung/detailansicht/artikel/schule-interethnische-gewalt-oder-friedliches-multikulti/>.
26. Schad U. Verbale Gewalt bei Jugendlichen. Weinheim : Juventa, 1996.
27. Schindler S. Aggressionshandlungen Jugendlicher. Wien : Österreichischer Bundesverlag für Unterricht, Wissenschaft und Kunst, 1969.
28. Schlobinski P., Kohl G., Ludewigt I. Jugendsprache. Fiktion und Wirklichkeit. Opladen : Verlag für Sozialwissenschaften, 1983.
29. Schlobinski P. Von “hdl” bis “cul8r”. Sprache und Kommunikation in den neuen Medien. – Mannheim : Dudenverlag, 2006.
30. Schumann H. B. Sprecherabsicht: Beschimpfung. *ZPSK*. 1990. 43. S. 259–281.
31. Searle J. R. Intentionalität. Eine Abhandlung zur Philosophie des Geistes. F. a. M.: Suhrkamp Verlag, 1991.
32. Selg H., Mees U., Berg D. Psychologie der Aggressivität. Göttingen: Hogrefe Verlag für Psychologie, 1997.
33. Wegricht E. Aggression und Gewalt von und an Jugendlichen in Schule und Familie als Folge inadäquater Kommunikation. Universität Wien: Dissertation, 1975.

Стаття надійшла до редколегії 05.12.2019

Прийнята до друку 01.04.2020

AGGRESSIVE SPEECH ACTS IN GERMAN YOUTH LANGUAGE

Oksana Havryliv

*Ivan Franko National University of Lviv,
19, Sichovych Strilciv Str., Lviv, Ukraine, 79000
k418zaab@yahoo.de*

The article deals with the pejoratives in the modern German language and is based on the science communication project “Verbal Aggression in the Action Field School: Causes, Forms, Violence Prevention” (FWF), which the author implemented at schools in Vienna from 14.03.2018 till 13.09.2019. The program involved 12 schools with several classes (a total of 27 classes with 655 persons, 11–17 year olds).

Methods for collecting empirical material were as follows: qualitative methods of a written survey using a short and comprehensive questionnaire and an oral survey in the form of intense and partially standardized interview. Additional methods for collecting empirical material were Citizen Science and the observation method.

Methods of linguistic analysis involved pragmalinguistic and contextual analyses.

The causes and functions of verbal aggression in everyday school life were presented and comparisons were made with the functions of verbal aggression in the adult group. Relationships between the functions of verbal aggression and the use of certain groups of pejorative tokens have been established. The hypothesis

of dominance of the cathartic function of verbal aggression was confirmed and the concepts of “verbal aggression” and “verbal violence” were demarcated. The type of “dummy verbal aggression” and productive functions of verbal aggression (replacement of physical aggression, cathartic, corporate, contact functions) have been distinguished. Language contacts in the youth language at the lexical and pragmatic levels have been identified.

Based on the theory of speech acts and the theory of performativity, we view language as an action and distinguish two possibilities of aggressive speech acts: the one that is aimed at violence and the non-violent one. In the first case, it is the language of violence as a separate independent form of violence.

The results of the study can be used as a theoretical basis for preventive programs, refresher courses for teachers and school psychologists, round tables, seminars, and trainings (for both students and teachers and school psychologists). Taking into account the multicultural context of schools in the German-speaking communicative space, future research can focus on intercultural features of expression and perception of verbal aggression and linguistic contacts in the area of emotions.

Key words: youth language, verbal aggression, aggressive speech acts, pejorative words, swear words, aggressive speech acts, verbal violence, language contacts.